מתרצת הגמרא, **הָא** מַנִּי **רַבִּי מֵאִיר הִיא** – הברייתא היא רבי מאיר **דְּאָמַר אֵין אָדָם מוֹצִיא דְּבָרָיו** להקדש **לְבַטָּלָה**, כלומר, אדם רוצה שיתקיימו דבריו להקדש באופן שיהיה להקדש תועלת ולא ילכו לבטלה. ובמקדיש עבדו, אדם יודע שעבד אינו ראוי למזבח ולא לבדק הבית, בהכרח שגמר בדעתו להקדישו את דמיו, וכוונתו לומר דמיו עלי.

הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא – כך גם מסתבר שהברייתא היא בשיטת רבי מאיר, **דְּקָתָנֵי סֵיפָא, וְכֵן הוּא** – האדון **שֶׁהִקְדִּישׁ** את **עַצְמוֹ, עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל** – מותר לו להנות ממעשה ידיו, כיון **שֶׁלֹּא הִקְדִּישׁ אֶלָּא דָּמָיו** – שכוונתו היתה להקדיש את דמיו ולא את עצמו.

אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא שהברייתא **רַבִּי מֵאִיר הִיא, שַׁפִּיר** – מובן שבכל מקרה של הקדשת אדם כוונת המקדיש לומר 'דמיו עלי' כדי שיהיה להקדש הנאה. **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ רַבָּנָן הִיא** – אבל אם תאמר שהברייתא כרבנן שסוברים שהמקדיש סתם דבר שאין גופו ראוי להיות קדוש, כוונתו להקדישו לדמיו על ידי מכירה, **בְּשִׁלְמָא** בדין של מקדיש **עֲבָדִים**, מובן שהעבד קדוש לדמיו לימכר, כיון שהעבד **לְדִמֵּי קָאֵי** – עומד למכירה תמורת דמים, והעבד עצמו אינו קדוש, ולכן הוא עושה ואוכל. **אֶלָּא אִיהוּ** – אבל בסיפא שאדם הקדיש את עצמו, האם שייך לומר שיהא קדוש לימכר, וכי **לְדִמֵּי קָאֵי** – וכי אדם בן חורין עומד למכירה בעבור דמים, ואיך אומרת הברייתא שהוא קדוש לדמיו.

מבררת הגמרא, **לֵימָא כְּתַנָּאֵי** – שמא נאמר שנחלקו תנאים בדין זה אם המקדיש עבדו קדוש או לא. ששנינו בברייתא, **הַמַּקְדִּישׁ עַבְדּוֹ** הכנעני **אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ**, והנהנה ממנו אינו מביא קרבן מעילה ואינו משלם קרן וחומש, כך סובר תנא קמא. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, מוֹעֲלִין בְּשֶׁעָרוֹ** – הנהנה משער העבד מועל. **מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי** – האם לא בכך נחלקו, **דְּמַר סָבַר** – רבן שמעון בן גמליאל סובר שהמקדיש את עבדו, העבד **קָדוֹשׁ, וּמַר סָבַר** – ותנא קמא סובר שהעבד **לֹא קָדוֹשׁ**, אלא הוא יוצא לחירות כדעת רב.

דוחה הגמרא, **וְתִסְבְּרָא** – האם אתה סבור שבזה נחלקו התנאים, אם כן, **הַאי** – מילים אלו 'מוֹעֲלִין בּוֹ' **וְאֵין מוֹעֲלִין בּוֹ**' אינם מדויקים, **הַאי קָדוֹשׁ וְאֵינוֹ קָדוֹשׁ מִיבָּעֵי לֵיהּ** – היתה הברייתא צריכה לכתוב, שלרבן שמעון בן גמליאל העבד קדוש, ולתנא קמא אינו קדוש.

אֶלָּא ברור **דְּכוּלֵי עָלְמָא** – כל התנאים סוברים שהעבד **קָדוֹשׁ** להמכר לדמיו, **וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי** – ובזה נחלקו, **דְּמַר סָבַר** – חכמים סוברים **שַׁעֲבָדָא כְּמַקַּרְקְעֵי דָּמֵי** – שעבד דינו בקרקע, וכשם שאין מעילה בקרקע, כך אין מעילה בעבדים. **וּמַר סָבַר** – ורבן שמעון בן גמליאל סובר שעבד **כְּמַטַּלְטְלֵי דָּמֵי** – דינו כמטלטלין, ולכן אמר שמועלין בשערו.

שואלת הגמרא, **אִי הָכִי** – אם כך, **אַדְּמִיפַּלְגִי בְּשַׁעֲרוֹ** – עד שהם נחלקו אם יש מעילה בשער של העבד, **לִיפַּלְגוּ בִּגוּפוֹ** – היה להם לחלוק אם יש מעילה בגוף העבד עצמו.

הגמרא חוזרת בה: **אֶלָּא דְּכוּלֵי עָלְמָא עַבְדָּא כְּמַקַּרְקְעֵי דָּמֵי** – כל התנאים סוברים שעבד דינו כקרקע ואין בו מעילה, **וְהָכָא בְּשַׁעֲרוֹ הָעוֹמֵד לִיגְזֹז קָמִיפַּלְגִי** – התנאים נחלקו בשער שגדל ועומדים לגזוז, אם דינו כגוזז. **מַר סָבַר** – רבן שמעון בן גמליאל סובר ששער שעומד ליגזז **כְּגוּפוֹ דָּמֵי**, ויש בו מעילה כשאר מטלטלין. **וּמַר סָבַר** – וחכמים סוברים ששער העומד ליגזז **לָאו כְּגוּפוֹ דָּמֵי**, ודינו כדין הגוף של העבד שאין בו מעילה.

לֵימָא הָנֵי תַּנָּאֵי כְּהָנֵי תַּנָּאֵי – אולי נאמר שיש עוד תנאים שנחלקו במחלוקת רבן שמעון בן גמליאל וחכמים. **דִּתְנַן** במשנה (שבועות מב:), **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵם כְּקַרְקַע** – מחוברים לקרקע, **וְאֵינָן כְּקַרְקַע** – אבל אין דינם בקרקע, שאף שאין נשבעים על קרקעות, עליהם כן נשבעים. **וְאֵין חֲכָמִים מוֹדִים לוֹ**, ולדעתם כל המחובר לקרקע דינו בקרקע ואין נשבעים על המחובר. **בֵּיצַד**, אמר התובע לנתבע, **עֲשֵׂה עִצֵּי גְּפָנִים טְעוּנוֹת עֲנָבִים מָסַרְתִּי לָךְ** לשמור בקרקע, **וְהָלְכָה** – והנתבע **אוֹמֵר אֵינָן אֶלָּא חֲמֵשׁ** – לא מסרת לי אלא חמש גפנים, ושאר הגפנים הם שלי. **רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב** את הנתבע להשבע שבועת מודה במקצת אף שהעצים מחוברים לקרקע. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כָּל הַמְּחוּבָּר לַקַּרְקַע חֲרֵי הוּא כְּקַרְקַע**, ואין נשבעים על העצים המחוברים לקרקע.

וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא בביאור מחלוקתם, **עֲנָבִים הָעוֹמְדוֹת לִיבָּצֵר אִיבָּא בֵּינַיְיהוּ** – מחלוקתם היא בענבים שנגמר בישולם והם עומדים להיבצר. **דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר כִּבְצוּרוֹת דָּמְיָין** – שדינם כאילו כבר נבצרו, ואין דינם כקרקע, אלא כמטלטלין ונשבעים עליהם. **וְרַבָּנָן סָבְרֵי לָאו כִּבְצוּרוֹת דָּמְיָין** – כל עוד לא נבצרו הענבים דינם כקרקע ואין נשבעים עליהם. הרי לנו מחלוקת נוספת אם דבר העומד להתלש דינו כתלוש.

דוחה הגמרא, **אֲפִילּוּ תֵּימָא** – אפילו אם תאמר ששער העומד ליגזז דינו כמחובר, אין זה סותר **לְרַבִּי מֵאִיר** שענבים העומדים לבצירה דינם כתלוש, מפני **שֶׁעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר הָתָם** – עד עכשיו לא שמענו שרבי מאיר אומר שדבר העומד להיתלש דינו כתלוש, **אֶלָּא** רק **בַּעֲנָבִים דִּכְמָה דְּקָיְימִין מִיכְמַשׁ כְּחִישֵׁי** – שכבר שנשארים על העץ החיבור לקרקע מזיק להם ולכן דינם כתלוש. **אֲבָל הָכָא** – כאן בשער העומד ליגזז, **כַּמָּה דְּקָאֵי אַשְׁבּוּחֵי מַשְׁבַּח** – ככל שישאר מחובר לעבד ישביח השער יותר, ולכן דינו כמחובר.

כִּי סָלִיק – כאשר עלה **רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף** מבבל **לארץ ישראל, אָמַר לְהַאי שְׁמַעְתָּא דְּרַב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן** – אמר את המימרא של רב שהמפקיר עבדו יצא לחירות, לפני רבי יוחנן. **אָמַר לֵיהּ** רבי יוחנן, **אָמַר רַב הָכִי** – האמנם כך אמר רב. שואלת הגמרא, **וְהוּא לֹא אָמַר הָכִי** – וכי רבי יוחנן עצמו לא אמר כך, **וְהָאָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ יָצָא לְחֵירוּת וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר**, ומה התכוין רבי יוחנן. משיבה הגמרא, **הָכִי קָאָמַר לֵיהּ** – כך אמר רבי יוחנן, **אָמַר רַב כְּוָותֵי** – האמנם רב אמר כמוני.

וְאִיבָּא דְּאָמְרֵי – ויש אומרים **שֹׁלֹא סַיְּימוּהָ קַמֵּיהּ** – שרק תחילת דברי רב שיצא לחירות נאמרו לפני רבי יוחנן, ולא סיום דבריו שאמר שצריך גם גט שחרור, ועל זה תמה רבי יוחנן **וְאָמַר לֵיהּ** לרב חייא בר יוסף, **וְלֹא אָמַר רַב צָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר** – האם לא הצריך רב גט שחרור. **וְרַבִּי יוֹחָנָן לְמַעְמְיֵהּ** – לשיטתו, **דְּאָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ יָצָא לְחֵירוּת וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר**, ולכן התפלא על כך שאמרו לו את דברי רב ללא ההוספה שצריך גם גט שחרור.

נוּפְא, אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ יָצָא לְחֵירוּת וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר. אֵיתִיבֵיהּ – הקשה **רַבִּי אַבָּא לְעוּלָּא** על רבי יוחנן מברייתא, **גֵּר שֶׁמֵּת** ואין לו יורשים וכל נכסיו הפקר, **וּכְזוּזוּ** – וכזוזו **יִשְׂרָאֵל נְכָסָיו** – וכל אחד החזיק במה שמצא, **וְהָיוּ בָּהֶן עֲבָדִים, בֵּין עַבְדֵי גְּדוֹלִים וּבֵין עַבְדֵי קְטַנִּים**, העבדים **קָנוּ עַצְמָן** – זכו בעצמם מן ההפקר ונהיו **בְּנֵי חוֹרִין**, ואין אפשרות לתפוס בהם ולהחזיקם, כי הם קודמים לכל אדם. **אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר**, העבדים **הַגְּדוֹלִים קָנוּ עַצְמָן** – זכו בעצמם להיות **בְּנֵי חוֹרִין**, אבל העבדים **הַקְּטַנִּים** אין להם יד לזכות בעצמם, ולכן **כָּל הַמַּחֲזִיק בָּהֶן זָכָה בָּהֶן.** ומקשה רבי אבא, **וְכִי מִי זָכָה גֵּט שִׁחְרוּר לְאַלְּוֵי** – לעבדים, הלא רבם הגר מת, ואתה אמרת שהמפקיר עבדו צריך גט שחרור.

מתרצת הגמרא, **אָמַר** עולא, **דְּמֵי הָאי מִדְּרַבָּנָן** – דומה החכם הזה **כִּדְלֹא נָמְרֵי אִינְשֵׁי שְׁמַעְתָּא** – כאנשים שלא למדו גמרא, כלומר קושייתו אינה כלום. **וְטַעְמָא מַאי** – מה כוונת עולא. **אָמַר רַב נַחְמָן, קָסָבַר עוּלָּא עַבְדּוֹ דְּגֵר כְּבֵי אִשְׁתּוֹ** – עולא סובר שמאחר ועבד כנעני הוקש לאשה, לכן עבד כנעני שרבו הגר מת, דינו כדינה של אשתו של הגר שמת, **מָה אִשְׁתּוֹ מְשֻׁתָּלַחַת** – ניתרת במיתתו **בְּלֹא גֵּט, אַף עַבְדָּיו הכנענים מְשֻׁתָּלָּחִים** במיתתו **בְּלֹא גֵּט** שחרור.

שואלת הגמרא, **אִי הָכִי, אֲפִילּוּ יִשְׂרָאֵל נַמִּי** – אם כך כל עבד כנעני של ישראל שמת רבו, ישתחרר אף שיש יורשים, כמו שאשתו ניתרת במיתתו. עונה הגמרא, **אָמַר קְרָא** (ויקרא כה מו) **'וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה'**, מבואר בפסוק שהעבדים עוברים בירושה לבנים.

המשך בעמוד קנד

שואלת הגמרא, **אִי הָכִי** – אם כך שרק ירושת היורשים מונעת מהעבד לצאת לחירות במיתת האדון, **הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ וּמֵת** לפני שנתן לו גט שחרור, **נַמִּי** יצא העבד לחירות, כי היות והוא הופקר, אין יורשיו של האדון יורשים אותו, ועליו לצאת לחירות במיתת האדון אפילו בלי גט שחרור. **אִלְּמָה** – ולמה **אָמַר אֲמֵימַר, הַמַּפְקִיר עַבְדּוֹ וּמֵת, אוֹתוֹ הָעֶבֶד אֵין לוֹ תַּקָּנָה**, מאחר שכשהפקירו פקע ממנו ממון, ונשאר עליו רק איסור, ואין זה ירושה להורישה לבניו, ואין מי שיתירנו.

משיבה הגמרא, **דַּאֲמֵימַר קַשְׁיָא** – באמת דברי אמימר מוקשים. **אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, הֲלָכָה כְּאַבָּא שָׁאוּל** שגר שמת עבדיו הגדולים יוצאים לחירות, והקטנים כל הקודם זוכה בהם. **אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי,**

בְּפֵירוּשׁ שְׁמִיעַ לָךְ – האם שמעת זאת בפירוש מרבי יהושע בן לוי,
אוֹ מִכְּלָלָא שְׁמִיעַ לָךְ – או שכך דייקת מתוך מימרא שאמר. שאלו
רבי יעקב בר אידי מַאי כְּלָלָא – לאיזו מימרא כוונתך. ענה לו רבי
זירא, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אָמְרוּ התלמידים לְפָנֵי רַבִּי, אָמַר רבו
של העבד הכנעני נְתָיְאַשְׁתִּי מִפְּלוֹנִי עַבְדִּי, כלומר הרי הוא הפקר,
מַהוּ – האם יצא לחירות. אָמַר לָהֶם רבי, אוֹמֵר אֲנִי אֵין לוֹ לעבד
תַּקָּנָה לשאת בת ישראל כיון שלא קיבל גט שחרור, ולא לשאת
שפחה כיון שהוא הפקר ופקעה קצת בעלותו של האדון בו, אֶלָּא
תקנתו בְּשִׁטָּר שיקבל מרבו, ואז יהא מותר בבת ישראל.
וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שעבד שהופקר צריך שטר
להתירו בבת חורין, נָמֵר – למד גזירה שוה לָהּ לָהּ מֵאִשָּׁה, מָה אִשָּׁה
שאם בעלה הפקיר אותה, אינה ניתרת עד שיגרשנה בְּשִׁטָּר – בגט,
אַף עֶבֶד נָמֵי אם רבו הפקירו אינו ניתר אלא בְּשִׁטָּר. וְקָא דַּיְיקַתְּ
מִינַּהּ – ויש לדייק מדברי רבי יוחנן שגט שחרור למדים מגט אשה,
שרבי דיבר רק בעבד גדול שהוא צריך שטר כְּמוֹ אִשָּׁה,שכן מָה
אִשָּׁה הגט מפקיע רק אִיסּוּרָא – שמתירה להנשא לאחר, וְלֹא
מָמוֹנָא, שהרי לבעל אין בעלות ממונית על האשה, אַף בְּעֶבֶד נָמֵי
מדובר שהשטר בא להפקיע רק אִיסּוּרָא וְלֹא מָמוֹנָא, וזה רק בעבד
גדול שיש לו יד לקנות את עצמו, ולאחר שהופקר אין לאדון קנין
ממוני בו אלא רק איסור משמע שבעבד קטן שאינו דומה לאשה,
ולאדון יש בו קנין ממון, יסבור רבי שמאחר ולא קנה את עצמו
בהפקר, יש לו תקנה בשפחה, וזה כאבא שאול שעבד קטן אינו
זוכה את עצמו בהפקר. שאל רבי יעקב בר אידי את רבי זירא, וְאִי
מִכְּלָלָא מַאי – מהו הקושי בדבר אם למדתי זאת מדיוק. אָמַר לֵיהּ
רבי זירא, אַדְרַבָּה – להיפך, דּוֹק מִינַּהּ לְאִידָךְ גִּיטָּא – תדייק מדברי
רבי שהלכה כחכמים, שכן מָה אִשָּׁה מתגרשת בגט בֵּין אם היא
גְּדוֹלָה ובֵין אם היא קְטַנָּה, אַף עֶבֶד נָמֵי בֵּין אם הוא גָּדוֹל ובֵין אם
הוא קָטָן. ששניהם אין להם תקנה אלא בשטר, כיון שאף קטן
זוכה בעצמו מן ההפקר, וכשיטת חכמים. אָמַר לֵיהּ רבי יעקב בר
אידי, בְּפֵירוּשׁ שְׁמִיעַ לִי – בפירוש שמעתי שהלכה כאבא שאול.
וְרַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא אָמַר בשם רַבִּי יוֹחָנָן, שאֵין הֲלָכָה כְּאַבָּא שָׁאוּל
בגר שמת, אלא בחכמים, ובין גדולים ובין קטנים קנו עצמם בני
חורין. אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא, בְּפֵירוּשׁ שְׁמִיעַ לָךְ –
האם שמעת זאת בפירוש, אוֹ מִכְּלָלָא שְׁמִיעַ לָךְ – או שכך דייקת
מתוך מימרא שאמר. שאלו רבי חייא בר אבא, מַאי כְּלָלָא – לאיזו
מימרא כוונתך. ענה לו רבי זירא, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אָמְרוּ
התלמידים לְפָנֵי רַבִּי, אמר רבו של העבד כנעני נְתָיְאַשְׁתִּי מִפְּלוֹנִי
עַבְדִּי, כלומר הרי הוא הפקר, מַהוּ האם יצא לחירות. אָמַר לָהֶם
רבי, אוֹמֵר אֲנִי אֵין לוֹ תַּקָּנָה לשאת בת ישראל אֶלָּא בְּשִׁטָּר ואז יהא
מותר בה. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שעבד שהופקר צריך
שטר שחרור, נָמֵר – למד בגזירה שוה לָהּ לָהּ מֵאִשָּׁה, מָה אִשָּׁה
שבעלה הפקיר אותה, אינה ניתרת עד שיגרשנה בְּשִׁטָּר, כלומר
בגט, אַף עֶבֶד נָמֵי אם רבו הפקירו, עדיין אינו ניתר אלא בְּשִׁטָּר.
וְקָא דַּיְיקַתְּ מִינַּהּ – ויש לדייק מדברי רבי יוחנן, שרבי דיבר אף
בעבד קטן שהוא צריך שטר כְּמוֹ אִשָּׁה, שכן מָה אִשָּׁה מתגרשת
בגט בֵּין אם היא גְּדוֹלָה ובֵין אם היא קְטַנָּה, אַף עֶבֶד נָמֵי מדובר בֵּין
בגָּדוֹל ובֵין בקָטָן. ששניהם רין לָהֶם תקנה אלא בשטר, כיון שאף
קטן זוכה בעצמו מן ההפקר, וכשיטת חכמים.
שאל רבי חייא בר אבא את רבי זירא, וְאִי מִכְּלָלָא מַאי – מהו
הקושי בדבר אם למדתי זאת מדיוק. אמר לו רבי זירא, אַדְרַבָּה דּוֹק
מִינַּהּ לְאִידָךְ גִּיטָּא – יש לדייק מדברי רבי להיפך, מָה אִשָּׁה הגט
מפקיע רק אִיסּוּרָא וְלֹא מָמוֹנָא, אַף עֶבֶד שהופקר נָמֵי מדובר
שהשטר שחרור מפקיע רק אִיסּוּרָא וְלֹא מָמוֹנָא, וזה רק בעבד גדול
שיש לו יד לקנות את עצמו, ולאחר שהופקר אין לאדון קנין ממוני
בו אלא רק איסור משמע שבעבד קטן שאינו דומה לאשה, ולאדון
יש בו קנין ממון, יסבור רבי שמאחר ולא קנה את עצמו בהפקר,
יש לו תקנה בשפחה, וזה כאבא שאול שעבד קטן אינו זוכה את
עצמו בהפקר.
אָמַר לֵיהּ רבי חייא בר אבא, בְּפֵירוּשׁ שְׁמִיעַ לִי – בפירוש שמעתי
שאין הלכה כאבא שאול.
אָמַר מַר – נאמר לעיל בברייתא, אָמַר לָהֶם רבי, אוֹמֵר אֲנִי עבד
שרבו הפקירו אֵין לוֹ תַּקָּנָה לשאת אשה, אֶלָּא בְּשִׁטָּר שחרור.
הגמרא הבינה שכוונת רבי שעבד כנעני יוצא לחירות רק בשטר
ולא בפדיון כסף.
שואלת הגמרא, וְהָתַנְיָא – והלא למדנו בברייתא במי שהקדיש
את נכסיו והיו ביניהם עבדים, לפי תנא קמא, אין הגזברים יכולים
לשחררם, אך רַבִּי אוֹמֵר, אוֹמֵר אֲנִי אַף הוּא – העבד עצמו נוֹתֵן
לגזבר דְּמֵי עַצְמוֹ, כלומר כסף שקיבל מאחרים על מנת שלרבו לא
יהיה רשות בו, וְיוֹצֵא לחירות, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹכְרוֹ לוֹ – שכשם
שהגזבר יכול למוכרו לאחרים, כך יכול הגזבר למכור את העבד
לעבד עצמו. ואם כן רואים שעבד יכול לצאת לחירות גם על ידי
פדיון כסף.
עונה הגמרא, הָכִי קָאָמַר – כך אמר רבי, בדרך כלל אין לעבד
תקנה אלא אוֹ בְּכֶסֶף אוֹ בְּשִׁטָּר, וְהַאי – והעבד הזה שרבו הפקירו,
פָּקַע לֵיהּ כַּסְפֵּיהּ – פקע מהאדון קנין הממון ואין למי לתת את
הכסף, ומעתה אין לו תקנה אלא בשטר. וּלְאַפּוֹקֵי מֵהַאי תַּנָּא, רבי
שאמר שעבד משתחרר בכסף, בא להורות שאין הלכה כתנא
דלהלן, דְּתַנְיָא בברייתא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא, יָכוֹל
יְהֵא כֶּסֶף שהשפחה תפדה באמצעותו את עצמה מהאדון גּוֹמֵר בָּהּ
את השחרור גם להתירה להנשא לישראל, כְּדֶרֶךְ שֶׁשִּׁטָּר גּוֹמֵר בָּהּ,
תַּלְמוּד לוֹמַר (ויקרא יט ב) בפרשת שפחה חרופה ששפחה כנענית
שקידש אותה עבד עברי ואחר כך בא עליה איש מישראל, הם לא
חייבים מיתה אלא היא מקבלת מלקות והאיש מביא קרבן. התורה
מציינת גם 'וְהָפְדֵּיהָ – מקצתה פדויה לֹא נִפְדְּתָה – ומקצתה לא
פדויה'. שהשפחה נתנה לאדון חלק מדמי פדיונה. אוֹרָעָה –
הסתיימה כָּל הַפָּרָשָׁה כּוּלָּהּ לְלֹא חוּפָּשָׁה – הפסוק מנמק שהם אינם
מקבלים מיתה כיון שהשפחה לא קיבלה שטר שחרור, ואין
קידושין תופסים בשפחה, והיא אינה אשת איש. ולא נאמר
שהסיבה היא גם מפני שלא נפדתה כולה, לוֹמַר לָךְ – ללמדך
שֶׁשִּׁטָּר גּוֹמֵר בָּהּ את השחרור, והיא מותרת להינשא, וְאֵין הַכֶּסֶף
אפילו ניתן לאדון כל שווייה גּוֹמֵר בָּהּ את השחרור לגמרי, אלא
הוא רק מוציאה מהשעבוד לאדון, אבל נשאר עליה עדיין איסור
שפחה, ואין קידושין תופסים בה.
אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא אָמַר רַב נַחְמָן, הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, שאין עבד
כנעני יוצא לחירות באמצעות כסף. וְרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא אָמַר רַבִּי
יוֹחָנָן, אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, והעבד משתחרר באמצעות כסף.
כשיטת רבי.
מספרת הגמרא, אַשְׁכְּחֵיהּ – פגש רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרָבָא בַּר
שְׁאִילְתָּא דַּהֲוָה קָאֵי אַפִּיתְחָא דְּבֵי תְּפִלָּה – שעמד בפתחו של בית
הכנסת, אָמַר לֵיהּ רב נחמן בר יצחק, הֲלָכָה כרבי שמעון אוֹ אֵין
הֲלָכָה כמותו. אָמַר לֵיהּ רבא, אֲנִי הייתי אוֹמֵר אֵין הֲלָכָה כרבי
שמעון, וְרַבָּנָן דְּאָתוּ מִמַּחוֹזָא – שבאו מהעיר מחוזא אָמְרֵי – אמרו,
כך אָמַר רַבִּי זֵירָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, הֲלָכָה כרבי שמעון. וְכִי אֲתַאי
לְסוּרָא – וכשאני באתי לסורא, אַשְׁכְּחֵיהּ – פגשתי לְרַבִּי חִייָא בַּר
אַבִּין, אָמְרֵי לֵיהּ – אמרתי לו אֵימָא לִי אֵיזִי – אמור לי איפוא, גּוּפָא
דְּעוּבְדָּא הֵיכִי הָוֶה – מה היה המקרה שממנו למדו שרב נחמן פסק
הלכה כרבי שמעון.
אָמַר לִי רבי חייא בר אבין, דְּהַהִיא אִמְּתָא דַּהֲוָה מָרָהּ שָׁכִיב מֵרַע –
מעשה בשפחה שהיה האדון שלה נוטה למות, אָתְיָא בַּכְיָא קַמֵּיהּ
– באה השפחה ובכתה לפניו, אָמְרָה לֵיהּ לאדונה, עַד אֵימַת
תְּשַׁתַּעֲבֵיד וְתִיזִיל הַהִיא אִיתְתָא – עד מתי תמשיך אשה זו
להשתעבד, והתכוונה לעצמה. שָׁקַל כּוּמְתֵּיהּ – נטל האדון את
כובעו, שָׁרָא בָּהּ – זרק לה אותו וְאָמַר לָהּ, זִיל קְנִי הָא – קני את
הכובע הזה וּקְנִי נַפְשֵׁיךְ – ואגב זה תקני את עצמך, וכוונתו היתה
להרוציאה לחירות על ידי קנין סודר. אָתוֹ לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, לשאול
מה דינה של השפחה. אָמַר לְהוּ רב נחמן, לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם – אין
במעשה האדון ולא בדיבורו כלום והיא נשארת שפחה. מַאן דְּחָזֵי
– מי שראה את פסקו של רב נחמן, סָבַר חשב, שִׁמְשׁוּם דַּהֲלָכָה

המשך בעמוד קנד

בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שאין העבד יוצא לחירות בקנין כסף, לכן אמר רב נחמן שלא עשה ולא כלום, כלומר אינת מותרת בבת ישראל, כיון שקנין סודר הוא סוג של קנין כסף. אך מהשעבוד השתחררה. וְלֹא הֲיָא – אולם אין זה נכון, כי רב נחמן סובר כחכמים שעבד יוצא לחירות בכסף, אֶלָּא שקנין הסודר נעשה שלא כדין, מִשּׁוּם דַּהֲוָה לֵיהּ בֵּילְיוֹ שֶׁל מַקָּנֶה – האדון המקנה נתן את הסודר, בעוד שלהלכה השפחה הקונה היתה צריכה לתת את הסודר לאדון, ולכן אף מהשעבוד לא השתחררה.

אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר אֲחִיתָאי, אָמַר רַב חַמְנוּנָא סָבָא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַשֵׁאן, אָמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַב חַמְנוּנָא, הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. ומסקנת הגמרא, וְלֹא הֲיָא – אין זה נכון, אלא אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, ועבד כנעני יוצא לחירות באמצעות כסף.

אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא אָמַר רַב אַשִׁי אָמַר רַבִּי, מי שהיה מוחזק אצלנו שהוא עֶבֶד כנעני, וראינו שֶׁהוּא נָשָׂא אֶת בַּת חוֹרִין, בְּפָנֵי רַבּוֹ – ורבו היה נוכח בשעת מעשה,